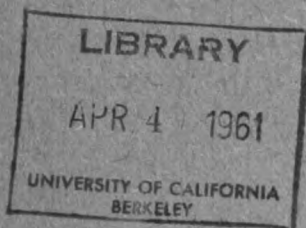

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Naš jezik

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. X св. 7-10

БЕОГРАД 1960

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. М. С.: Уз појаву новог Правописа	187—191
2. Милка Ивић: Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику	192—211
3. Ирена Грицакић: Академијски речници и њихови задаци	212—227
4. Др Борис Марков: Именице с наставцима <i>-че</i> и <i>-чић</i>	228—246
5. М. Сивановић: <i>Ознака</i> и <i>одредба</i> као лингвистички термини	247—251
6. Биљана Шљевић-Шимић: Облик инстр. једн. именица м. р. на сугласник	252—260
7. Б. Милановић: Још о роду и облику именице <i>наочари</i>	261—264
8. Д. Барјакџаревић: О роду и промени три наша топонима	265—268
9. Из лексикологије	
I. Д. Барјакџаревић: 1. <i>гласкаји се</i> ; 2. <i>йерда</i>	269—273
II. Берислав М. Николић: <i>Букџеји</i> — <i>букџаји</i>	273—278
III. Драгољуб Д. Јеремић: <i>Крвавији</i> , <i>крваљење</i> ; <i>крварији</i> , <i>крварење</i>	279—283
10. Језичке поуке	284—292
11. Регистар	295—313

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1960

Слог Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Космајска 28, Београд

III

КРВАВИТИ, КРВАВЉЕЊЕ; КРВАРИТИ, КРВАРЕЊЕ

Већина наших речника нема глагола *крварџиџи*, ни глаголске именице *крварѣње*. Писци, међутим, ове речи употребљавају. Код њих се ове речи штавише често јављају и сасвим су обичне. Али није код свих писаца, чини нам се, увек довољно уочена разлика у значењу између *крвавиџи*, *крвавлѣње* и *крварџиџи*, *крварѣње*, мада та разлика постоји.

Стање у нашим речницима што се тиче ових речи је овако.

Правопис српскохрватског књижевног језика А. Б е л и ћ а има *крвавиџи*, *крвавџим*, пр. сад. крвавѣћџи, з. н. крвави, 3 аор. крвави, трп. крвављен (чинити што крвавим; губити крв). У Речнику Др. Луја Бакотића наводи се *крвавиџи-вим*, импф. I прел. 1. излити крв = рана крвави. II. — се 1. борити се до крви; 2. постати крвав, бити крвав. Речник Др. Светомира Ристића и Јована Кангрге бележи *крвавиџи*, *крвавџим* I 1. тр. bluten 2. интр. bluten интр. (h); рана крвави die Wunde blutet. — II. ~ се, Blut vergießen, sich blutig machen. Вук такође у Српском рјечнику има *крвавиџи*, *крвавџим* в. импф. blutig machen, scuore maculo; крвавити се, крвавџим се, в. р. импф. blutig werden, scuore maculor: крвави се сва вода Морава.

Код Д. Костића у Није—него има само глаголска именица од глагола *крвавиџи*, док се сам глагол уопште не помиње. То исто налазимо и у Свезнању, само с том разликом што у њему поред *крвавлѣње* налазимо и *крварѣње*.

Што се тиче глаголске именице која је изведена од глагола *крвавиџи*, у речницима нашег језика налазимо:

Вук бележи глаголску именицу *крвавлѣње* n. das Blutigmachen, adpersio scuoris scuentatio. У Правопису проф. А. Белића *крвавлѣње* (од крвавити; непр. крвавлѣње). Речник Др. Луја Бакотића нема *крвавлѣње*. Светомир Ристић и Јован Кангрга у својем речнику бележе *крвавлѣње* n. Blüten n, Blutung f, Verbluten n, Verblutung f, Blutsturz m, Blutfluß m.

Једино у великом историјском Рјечнику ЈАЗУ једнако су заступљена оба ова глагола: *крвавиџи* и *крварџиџи*, и обе глаголске

именице *крављење* и *кварење*, мада је облицима *кравити*, *крављење* дато више места. Тако у Рјечнику ЈАЗУ стоји: *krváviti*, *krvávím*, impf. činiti da što (objekat) bude krvavo; *krvávljenje*, n. djelo kojijem se krvavi. Затим *krváriti*, *krvárím*, impf. postaje od krv (uprav od krvar) i ima različna značenja. — Od XVIII vijeka a. puštati krv. b. vidi *krvaviti*. c. prema *krvarenje*, b i c, moglo bi značiti: *prolijevati krv*, neprelazno. И најзад: *krvárjenje*, n. djelo kojijem se krvari (u osobitijem značenjima kojijeh nema svijeh kod *krvariti*). — Od XVIII vijeka a. puštanje krvi, b. tečenje krvi, c. *prolijevanje krvi* (u boju).

Маретић у „Језичном савјетнику“ под *кварити* каже: „*krvariti*, bluten, napr. *krvario* је из неколико рана; у АРЈ нема тога глагола већ само nom. verb. *krvarenje*, а и то је слабо потврђено, али опет мислим да и *krvariti* може поднијети“. Интересантно је да Маретић каже како АРЈ нема глагол *кварити*, кад смо ми видели да је он у њему заступљен.

Љуба Стојановић у Нашем језику¹, критикујући Маретићев „Језични савјетник“, вели: „*krvariti* може значити да крв помало, на махове тече из ране, а не bluten: *krvario* је из неколико рана“.

Из датих података на први поглед добио би се утисак да су глагол *кварити* и његова глаголска именица *кварење* неуобичајени у нашим источним крајевима, а да су у западним крајевима обични, јер Рјечник ЈАЗУ даје примере из дела наших писаца из западних крајева. Питање је, међутим, да ли је то тако.

Између глагола *кравити* и *кварити* и њихових глаголских именица постоји следећа разлика у значењу: 1. *кварити* (неповр. интранзит.) — губити крв; *кварење* — губљење крви, отицање крви; 2. *кравити* (неповр. транзит.) — бојити што (објекат) крвљу; *крављење* — бојење нечега крвљу.

И у источним крајевима је, дакако, сасвим обичан глагол *кварити* и именица *кварење*, као што су обичне речи *кравити* и *крављење*. То нам могу потврдити примери из дела писаца источних крајева. Само, по нашем мишљењу, код тих писаца није увек довољно уочена семантичка разлика између ових глагола и њи-

¹ Наш језик, година IV, Београд, 1936, 278.

хових глаголских именица. Даћемо примере да потврдимо, прво, да се *крвариши* — *крварење* јавља и код писаца из источних крајева, затим примере за потврду правог значења глагола *крвариши* и именице *крварење*, и најзад, примере из којих ће се видети да ти писци мешају значења речи: *крвавиши* — *крваљење* и *крвариши*—*крварење*.

Рањеник лежи на брду преко, где је била наша болница. Тамо је сам код сељака, а рана му *крвари* (Ч. Миндеровић, За Титом, забелешке једног партизана, Београд 1945, 30); Али рана као да није била опасна иако је десни образ прилично *крварио* (Наша књижевност 1947, бр. 3, 216); Испод ових задебљања кожа је у запаљењу и лако *крвари* (Стајић Др. Урош, Напредно живинарство 1930, 122); Притисне комад газе на мјесто које *крвари* (Напредак, 1901, 358).

Крварење из ране на глави ... зауставља се обичним завојем, врло лако (Геџ М., Сељачки буквар 2, Београд 1937, 11); Али верујем да унутрашње *крварење* није наступило (М. Димитријевић, Живот и рад, 1928, 58); Код овећега *крварења* ... се притисне комад газе на мјесто које *крвари* (Напредак, 1901, 358).

Ови примери показују у исто време и право значење глагола *крвариши* и глаголске именице *крварење*.

Примери правилне употребе глагола *крвавиши* су: Ишћераше црногорске Турке, и витешки *крвавише* руке (В. Ст. Караџић, Пјесме V, 84); И чељушћу је раскомада тмастом, те њу и себе *искрвави* (V. Massuka Плен, Књижевност, XII, 1954, 462); О бџени, бџени, у пакленој страсти, бездушна руљо, *крвав*' га и мучи (В. Петровић, На прагу, Књига стихова Земун—Београд—Панчево, 1913, 128).

Али ми код писаца на овој страни најчешће често на употребу овога глагола у значењу глагола *крвариши*. Ево таквих примера: Свака рана помало *крвави* (Геџ М., Сељачки буквар 3, Београд, 1937, 14); Идући тако дође у једну планину, све трагом куд је змај *крвавио* (В. Чајкановић, Српске народне умотворине, 1927, 47); У ноздрву која *крвави* ушмирне се јако винско сирће (Гласник етнографског музеја у Београду, књига VI, Београд, 1935, 204); Ране су тим опасније што јаче *крваве* (В. Ђорђевић, Марвени лекар, Крагујевац, 1898, 88); Притискује оно место

које *крвави* (Народно здравље, IV, 276). Остаје онда да се прегледа пупчана врпца — да се види да ли не крвави (У. Ружичић, Ви и Ваше одојче, Београд—Загреб, 1958, 21).

То ће рећи да глагол *крвавићи* овамо има два значења: 1. прел. чинити некога (нешто) крвавим: Крвави ми завој — чини ми завој крвавим и 2. непрел. губити (из себе) крв (крвави рана).

Глагол *крвавићи се* (повратни) такође има два значења: 1. непрел. а. изгледати крвав (интранзитивни) — крвави се сунце = изгледа крваво (црвено); б. постајати крвав — кржаве се реке = постају кржаве реке. 2. реципр. борити се до крви (кржаве се, тј. боре се међу собом).

Врло су усамљени примери у којима се варијанта неповратне форме *квариићи* употребљава у значењима повратне, тј. ретко ће се рећи: квари се сунце (у значењу изгледа крваво) или квари се река (у значењу постаје крвава, мути се). Али нам се зато чини да се у оквиру оних значења које смо дали за неповратне форме не осећа код писаца довољно разлика у транзитивности и интранзитивности, или ако се и осећа, не обележава се, или се бар не обележава увек, правилним облицима ових глагола. Када се појавило *квариићи*, по нашем језичком осећању, ту је извршена оваква значењска диференцијација: 1. *квариићи* (неповратни, интранзитивни) — губити крв; *кварење* — губљење крви, отицање крви; 2. *крвавићи* (неповратни, транзитивни) — бојити (нешто, некога) крвљу; *крављење* — бојење (нечега, некога) крвљу. *Крвавићи се* остало је са старим значењима.

Речи *крвавићи* и *крављење* старије су од *квариићи* и *кварење*. Глагол *крвавићи* изведен је од придева *крав* наставком *-ићи*, а придев је опет изведен од именице *крв* наставком *-ав*. Реч је свакако општесловенског порекла. То нам потврђују други словенски језици: старословенски крѡвавити, руски кровавить, чешки krvaviti, пољски krwawić. Глагол *квариићи* и именица *кварење* новијег су датума, заправо јављају се, бар према подацима које нам даје велики Рјечник ЈАЗУ, тек од XVIII века.

За нас није довољно убедљиво тумачење које даје АРЈ о постанку глагола *квариићи* (од именице *квар*-човек који људима пушта крв). То свакако претпоставља и да је *квариићи*, будући у вези са именицом *квар*, морало значити пуштати крв, бавити

се пуштањем крви. Међутим, основно значење глагола *крварићи* (и именице *крварење*) данас бар није то. Можда би због тога и постанак овог новог облика глагола изведеног од именице *крв* требало потражити на другој страни.

Изгледа сасвим могуће да се *крварићи* развило аналогично према глаголима на *-арићи*. У језику постоје медијални и овима слични глаголи: *живошарићи*, *сањарићи*, *лешкарићи*, тј. глаголи који означавају радњу слабијег интензитета (*живошарићи* нпр. значи не живети како треба и колико треба — мисли се у односу на добре стране живота). То би одговарало ономе што Љ. Стојановић вели: „Крварити може значити да крв помало, на махове тече из ране“. Сви ови глаголи на *-арићи* имају у себи нечег деминутивног. Постојање других глагола истог облика са значењем слабијег процеса у погледу интензитета, могло је учинити да се међу њима појави и глагол *крварићи*, наравно са истом значењском нијансом коју је у своме значењу имао и глагол *кравјићи*, а коју је после могао негде и изгубити.

Драгољуб Д. Јеремић